

מדבריו דעכ"פ לריך לעמוד בדבורו ובע"כ דכייט שלא יא
מחוסר אמנה כרי דאף בדבר שאינו ברשותו דלא שייך ביה
קנין מ"מ יש בו משום מחוסר אמנה. וכ"כ בפ' רשב"ם זבין
ליה חרי דיקלי כו' שלא יא מחוסר אמנה וכ"כ רשב"א
בביאור בשיטת מקובלת שם ע"ס. ועי' בנפול הסדרות שער
מ"א ובחירות הדשן סי' ע"כ ע"ס ועכ"פ לע"ג כ"ל :

אולם נראה לחלק בזה בין דבר שלב"ל לבין דבר שיטנו
בעולם אלא שאינו ברשותו ואפשר לקנות אותו דבר
בשוק. דווקא במוכר לחבירו דבר שלב"ל דלא שייך ביה
במילתא קנין כלל לכן אין בדברים משום מחוסר אמנה. אבל
במוכר דבר שיטנו בעולם אלא שאינו ברשותו כסך דארעא
ודיקלי דכרי אפשר למיזן בשוק ולהקנות לו בקנין לא מקרי
דבר דלא שייך ביה קנין ולכן יש בדברים משום מחוסר אמנה.
וכנה בפיקר הדבר מש"כ הרא"ש וכן פי' רשב"ם דאינו מחויב
לקנות לו דקלים ומשום דדבר שאינו ברשותו מקרי דבר שלב"ל
כ"ל. הוא מחלוקת הראשונים דאיכא מאן דס"ל דחייב לקנות
לו דקלים ומשום דדבר שכיחא בו מזוי למטר בשוק לא כוי
דבר שלב"ל. וכ"כ הראב"ד בפ' כ"ד מה' מכירה בשם הרי"ף
שחייב לקנות לו שני דקלים וכ"כ עוד כמה פוסקים בביאור
הב"י ודמ"ב בס' ר"ע ועי' בחס"ד סי' ע"כ ע"ס. ועכ"פ דעת
הרבה מהראשונים דבכ"ג הוי כמו דבר שהוא ברשותו דקונה
קנין גמור. ולפי' נראה דאף לש' הרא"ש דס"ל דגם בכ"ג
הוא דבר שאינו ברשותו והוי כדבר שלב"ל דאינו קונה מ"מ
מודה הרא"ש דיש בו משום מחוסר אמנה. ולא דמי לדבר
שלב"ל דאין בו משום מחוסר אמנה ומשום דלא שייך ביה
קנין כלל משא"כ בדבר שאינו ברשותו ומזוי לקנות בשוק דאפשר
למזן ולהקנות בקנין יש בו משום מחוסר אמנה :

ובעיקר שי' הרא"ש ולפי מה שצאנו כ"ל. נראה לע"ד
לס"ר ג"כ מדברי הרמב"ם ז"ל דנהג דריש פ' כ"ב
מה' מכירה כחכ סמוך פירות דקל לחבירו יכול לחזור בו
כו' וכל החוזר בו משיבס אין חייב לקבל מי שפרע. אבל
הפוסק על שער שבשוק ולא היה אחוזו מימן שפסק עליו ברשות
מוכר חייב לקנות וליתן ללוקח מה שפסק ואם חזר מקבל מי
שפרע עכ"ל וכ"כ בשו"ע חו"מ סי' ר"ע ע"ס. וכנה דגריסם
לריכס ביאור דהא דבר שאינו ברשותו הוי כדבר שלב"ל דלא
קנה וכמבואר ברמב"ם ושו"ע שם. אמנם יש בזה שני פירושים
הסמ"ע כחכ דהא דחייב לקבל מש"פ היינו משום דמזוי למכור
אחר דבר בשוק וגם יא' הסמ"ע הוי כמו דבר שברשותו ובאמת
אם היה קנין גמור היה קונה לגמרי אלא דבכ"ג חייבי במעשה
בלבד לכן קונה רק למש"פ. והס"ך כחכ דגם בכ"ג מקרי
דבר שאינו ברשותו דאינו קונה קנין גמור אלא דאף דלא קני
לגמרי מ"מ מקבל מש"פ וס"ה גם בלא יא' הסמ"ע דמקבל מש"פ
ע"ס. ועי' בנסימ שם ובשורת רעקל' סי' קל"ד. ונ"מ לדינא
דלפי' הסמ"ע ביא' הסמ"ע בקנין גמור קונה לגמרי ובלא יא' יא'
הסמ"ע אינו קונה אפילו למש"פ. ולפי' הס"ך בכל עוני אינו
קונה לגמרי ומ"מ מקבל מש"פ. וכנה שחי הסברות מבוטאין
סן בכ"ס ע"ס ובכ"י סי' ר"א מבוטא כפי' הסמ"ע אף בכ"ס
בסי' ר"ע חזר בו. וע"ס שכתב דהא דאמרינן דדבר שאינו
ברשותו הוי כדבר שלב"ל היינו לענין שלא קנה אבל מקבל
מש"פ וכמבואר בדברי הרמב"ם בפ' כ"ב מה' מכירה ע"ס. וכנה
כפי' הס"ך. ועי' בשו"ע דברי אמת קניין סי' ב' שכתב
ברכה מהאחרונים שחלקו בזה ע"ס :

אמנם נראה לע"ד. דדברי הרמב"ם בע"כ מוכרעין סן כפי'
הס"ך. דהא אח"כ שם בכלכס ה' כחכ הרמב"ם
דבר שאין ברשותו של מקנה אינו נקנה ודאי הוא כדבר שלב"ל
כ"כ כו' ע"ס. וכנה לפי' הסמ"ע דפיקר הכרזתא הוא דלא
השער לא הוי כדבר שלב"ל דהוי כמו שהוא ברשותו. ולפי'
אמת מוכר דהא אכתי לא כחכ פיקר סדן דדבר שאינו
ברשותו

וטור כו' ע"ס. ועי' להרמב"ן במלחמות שכתב דירושלמי שכתב
רבינו אחא מפרק במתאס מרובה ע"ס. ועכ"פ למש"כ בנפול
המאור נמלא דלפי שי' הירושלמי ס"ל לר' יוחנן דדברים אין
בכס משום מחוסר אמנה ומוחר לחזור בו. אולם לע"ג דלפי
שי' הירושלמי ובכ"ל קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דהא בירושלמי
פ"א דתרומות מיייתי לרא דאמר ר' יוחנן ישראל שאמר לבן לוי
כור מעשר כו' והלך אחרו בן לוי ועשאן תרומת מעשר כו' ע"ס.
ומה מוכרח דבע"כ אסור לחזור בו דאל"כ אמאי רשאי לעשות
תרומת מעשר וכמבואר בהלמודא דידן דמיייתי ראיס מה דס"ל לר'
יוחנן דדברים יש בכס משום מחוסר אמנה ואסור לחזור בו.
וכנה אי נימא דלפי שי' תלמודא דידן הא דרשאי לעשות תרומת
מעשר הוא משום דאסור לחזור בו והיינו דמיייתי הנ"מ ראיס
מה דס"ל לר' יוחנן דאסור לחזור בו דאי מוחר לחזור אי"כ לא
חל כלל שם תרומת מעשר כ"ל. לפ"ז אפ"ל דהירושלמי לעמיה
דס"ל בעמס דדבר דרשאי לעשות תרומת מעשר משום דנעשה
כשלונו לתרום ולפי' אין ראיס דאסור לחזור דאף אי מוחר
לחזור מ"מ כ"ז שלא חזר בו שפיר חל תרומת מעשר ולשמה יחזור
בו אח"כ אפשר דלא חיישינן. אולם לפמ"ש הרא"ש וכן הרמב"ן
לפרש גם שי' תלמודא דידן ע"פ הירושלמי ומ"מ הא מיייתי הנ"מ
ראיס מהא דרשאי לעשות תרומת מעשר דבע"כ אסור לחזור בו
ולפי' לפי שי' הירושלמי-דס"ל לר' יוחנן דמוחר לחזור אי"כ קשיא
דר' יוחנן אדר' יוחנן כ"ל :

אך ככ"ז נראה דניחא בפיר דהנה בירושלמי שם מבואר דהא
דבע"כ יכול לחזור בו היינו עד שלא עשאן הלוי תרומת
מעשר. אולם אם כבר עשאן תרומת מעשר שוב לא יוכל בע"כ
לחזור בו דלא יוכל לבטל שליחותו וע"ס דמדמי לרא דהא
ביב"ב כו' אם תשחרס ביטל תרומתו תרומתו. ועי' במראה הפנים
שם שביאר דתלמודא דידן לא ס"ל כהירושלמי בזה אלא דאף
לאחר שעשאן תרומת מעשר יוכל לחזור בו ע"ס. ולפי' ניחא
שפיר דתלמודא דידן ס"ל דאף לאחר שעשה הלוי תרומת מעשר
יובל לחזור בו ולכן שפיר מיייתי ראיס מהא דרשאי לעשות
תרומת מעשר דבע"כ אסור לחזור בו דאי מוחר לחזור בו ניחוש
שמה יחזור בו אח"כ ואישהכח דקא אכיל עבליס. אולם
הירושלמי לעמיה דס"ל דלאחר שעשה הלוי תרומת מעשר לא
יוכל ישראל לחזור בו משום דלא יוכל לבטל שליחותו. ולפי'
שפיר אפ"ל דס"ל לר' יוחנן דמתאס מוטעם מוחר לחזור בו ומ"מ
שפיר רשאי לעשות תרומת מעשר כ"ז שלא חזר בו ולא חיישינן
שמה יחזור בו אדר"כ דהא לאחר שנעשה תרומת מעשר לא יוכל
לחזור בו משום דלא יוכל לבטל שליחותו אח"כ :

סימן נ

עוד בענין הג"ל בדבר שאינו ברשותו אם יש בו משום
מחוסר אמנה :

כבר הכאנו למעלה שיטת הרא"ש בתשובה כלל ק"ב שכתב
דאפילו למ"ד דברים יש בכס משום מחוסר אמנה.
ס"מ דדבר שיטנו לעולם ודבר שיש בו ממע שאינו הקנה לו
היה קונה קנין גמור כן בדברים יש בכס מחוסר אמנה אבל
דבר דלא שייך ביה קנין אין בו משום מחוסר אמנה עכ"ל.
ולפי' נראה לנאסר דהיה במוכר לחבירו דבר שאינו ברשותו
דקי"ל דהוי כדבר שלב"ל דלא שייך ביה קנין ג"כ אין בדברים
משום מחוסר אמנה. אולם לע"ג ממ"כ הרא"ש בפ' הסוכר
לא כביס (פ"א) גבי הא דמבואר בגמ' א"ל ארעא ודיקלי חייבא אי
אית ליה חרי דיקלי יסיב ל' חרי דיקלי ואי ליה ליה זבין ליה
חרי דיקלי. וכנה הרא"ש ז"ל פי' כדי לעמוד בדבורו ולא
שיכא מחייב לקנות לו שני דקלים דאין אדם מקנה דבר שלב"ל
ואל דבר שאינו ברשותו מקרי דבר שלב"ל ע"ס. ומתבאר